

Biskop Atle Sommerfeldt:

Kirken sentral i grunnlovsprosessen.

Februar-dagene i 1814 var starten på det norske revolusjonsåret. Kielfreden 14. januar ga muligheten til å sette i bevegelse revolusjonens to ben: Selvstendighet for Norge og en stat basert på folkeviljen. Prins Christian Frederik og Carsten Anker handlet raskt og allerede 16. februar ble 21 sentrale maktpersoner invitert til rådslag på Eidsvoll Verk. Her ble en enig om å hevde Norges selvstendighet, men flere gjorde det klart at makten lå i folket og at det burde innkalles til en representativ riksforsamling. Denne skulle utarbeide en grunnlov og eventuelt velge Christian Frederik til konge. Det selvstendige Norge skulle ha en folkevalgt konge, ikke en enevoldskonge «av Guds nåde» som styrte i kraft av tradisjonell arverett.

Kirken var landets eneste landsomfattende organisasjon som kunne sørge for at folk fikk et sted å samles for å velge utsendinger til riksforsamlingen. Min forgjenger som biskop i Borg, da med sete i Christiania, Biskop Bech sendte straks etter beslutningen 16. februar ut et brev til prestene i riket med innkalling til en ekstraordinær bededagsgudstjeneste fredag 25. februar, eller så snart det praktisk lot seg gjøre. I etterkant av gudstjenesten skulle eden avlegges og valg av valgmenn eller utsendinger til riksforsamlingen foretas.

Prestere og biskoper var sentrale i selvstendighetsbestrebelsene helt siden de glade dager i Det norske selskap i København. Eden ble avlagt av mennene i gudstjenesten på Bededag 25. februar. Den var et opprør mot danskkongens avtale i Kiel der Norge ble avstått til Sverige, men ble avlagt under ledelse av presteskapet som var den samme danske konges embedsmenn og ble avgitt i Gud, den evige allvitende og rettferdiges navn. Menigheten, som sto i kirkebenkene, svarte samstemmig med hånden løftet og korslagte fingre: «Det sværge vi, saa sandt hjelpe os Gud og hans hellige Ord!»

Prekenene denne dagen over Salme 62,8-9 viser heller ingen sjenanse for tydelig markering av prosessens politiske nødvendighet. Salmens budskap om at Gud er salmistens frelser og folkets tilflukt som en kan stole på, ble anvendt som en grunnmotivasjon for valget som ble gjennomført i etterkant av gudstjenesten.

Men kirkens menn var ikke bare engasjert i Norges selvstendighet, de var også sentrale i grunnlaget for den folkelige mobiliseringen som muliggjorde valgprosessen og revolusjonen. I 1814 var de fleste prester og biskoper sterkt influert av opplysningstidens tankegods. De så som kirkens primære oppdrag at den skulle løfte befolkningens kunnskapsnivå slik at de aktivt kunne delta i Guds fortsatte skapergjerning. Uten dette arbeidet ville bøndenes deltagelse på Eidsvoll vært utenkelig.

Opplysningsprestenes motstandere i kirken var først og fremst den vekkelsen Hans Nielsen Hauge hadde startet for frihet til å forkynne og derfor mot kongens embedsmenn – først og fremst presteskapet. Selv om Hauge selv satt fengslet i Fredrikstad vinteren 1814, hadde hans skrifter med et samlet opplag på nesten 300.000 i en befolkning på snaut 900.000 mennesker, en stor betydning for folks selvbevissthet. Denne vekkelsens betydning for bøndenes myndige deltagelse i forsamlingen på Eidsvoll, dominert av embedsmenn og militære, kan ikke overvurderes. Prosten Peter Hount og

gårdbruker John Hansen Sørbroden kom begge fra Berg prestegjeld i Halden og var representanter for disse to motstridene bevegelsene i kirken. Men de var sammen om Norges selvstendighet og statens forankring i folket og i Gud.

Kirkens gudstjenester var sentrale samlingspunkter i prosessen frem mot riksforsamlingen og under selve forsamlingen. Den ble åpnet og avsluttet i Eidsvoll kirke, og forsamlingen var til gudstjeneste i Eidsvoll kirke hele tiden den var samlet.

Grunnloven var starten på en prosess der folket ble inkludert i styringen av staten. I 200 år har denne prosessen pågått kontinuerlig. Kirken har hele tiden vært en sentral aktør i den idemessige utviklingen, noen ganger som en bremse, andre ganger som en pådriver, men hele tiden med et mangfold av oppfatninger. Kirkens engasjement har vært forankret i en guddommelig forpliktelse til å være involvert i utviklingen av nasjon og samfunn til beste for menneskene som lever her. Dette engasjementet er forankret i overbevisningen om at Gud bryr seg om folk og alltid har de marginaliserte og oversettes behov og interesser som sitt viktigste påbud. Slik vil det fortsette å være. Derfor vil kirken også i fremtiden være en del av de politiske prosessene som former Norge.